

נעשה ונשמע – שיטת רמב"ן

בין סיפור לספר

מים ראשונים: בדף המלא והנרחב [אימתי אמרו נעשה ונשמע](#) הזכרנו בין השאר את שיטת רמב"ן, לה נקדיש כאן דף קצר וממוקד.

שמות פרשת יתרו פרק יט פסוקים ה-ח - נעשה

וַעֲתָה אִם שְׂמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְשִׁמְרֶתֶם אֶת בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶּת כְּהִנִּים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְקַרָּא לְזֻקְנֵי הָעָם וַיִּשָּׂם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צָוָהוּ ה': וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ **כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁבַּח מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֵל ה':**¹

שמות פרשת משפטים פרק כד – נעשה ונשמע

וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֵל ה' אֶתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וְנָאִיְהוּא וְשִׁבְעִים מִזֻּקְנֵי יִשְׂרָאֵל ... וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל דְּבָרֵי ה' וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ **כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה:** וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל דְּבָרֵי ה' וַיִּשְׁכַּח בְּבִקְרֹו וַיָּבֹן מִזִּבְחַ תַּחַת הַהָר וַיִּשְׁתִּים עֶשְׂרֵה מִצְבָּה לְשִׁבְעֵי עֶשְׂרֵי שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל: ... וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיְקַרָּא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ **כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:**²

רש"י שמות פרק כד פסוק א – קודם עשרת הדברות

ואל משה אמר עלה - פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובארבעה בסיון נאמר לו עלה.³

רמב"ן שמות פרק כד פסוק א – בין סיפור לספר

וכבר היטיב לראות רבי אברהם שפירש הענין כסדרו ... והנה הפרשיות כולן באות כהוגן, כי אחר מתן תורה מיד בו ביום אמר השם אל משה: "כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם" (לעיל כ כד) ...⁴

והזכיר הפרשה כי משה עשה כמצות ה', ובא אל המחנה ויספר לעם את כל דברי ה' (פסוק ג) כאשר ציווה אותו: כה תאמר אל בני ישראל וגו' (לעיל כ יח), ואת כל המשפטים כאשר ציווהו ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם (לעיל כא א), וקבלו הכל בשמחה ואמרו **כל אשר דבר ה' נעשה**. והטעם, כל הדברים האלה אשר דבר לך השם נעשה, כי מאמינים אנחנו בדבריך, כמו שסיפר במשנה תורה (דברים ה כד) ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלהינו אליך ושמענו ועשינו. ואז כתבם משה (פסוק ד).⁵

והנה משה כתב ביום ההוא בספר כל מה שנצטווה, חוקים ומשפטים ותורות, והשכים בבקר ממחרת היום ההוא לכרות להם ברית על הכל, ובנה המזבח (פסוק ד), וזבח הזבחים (פסוק ה), ונתן חצי הדם על מזבח ה' וחצי הדם שם באגנות (פסוק ו), ולקח הספר שכתב מאמש וקראו באזניהם, וקבלו עליהם עוד לבוא בברית עמו, ואמרו (פסוק ז) **כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע** אליך, מכל אשר תצוה מאתו יתברך.⁶

¹ כך לפני מתן תורה בפרשת יתרו – נעשה. ומשה משיב את דברי העם אל ה'.

² וכך בסוף פרשת משפטים: שוב "נעשה" ורק בפעם השלישית "נעשה ונשמע". ויש לשים לב לחלוקה לשני קטעים שערכנו.

³ זו שיטת רש"י ומדרשים רבים שמשבחים את "הרז" שהתגלה לבני ישראל, כאשר מהרו ואמרו נעשה ונשמע עוד לפני עשרת הדברות ומתן תורה. שפרק כד בספר שמות מקומו לפני מתן תורה ועפ"י הכלל "אין מוקדם ומאוחר בתורה".

⁴ שיטת רמב"ן ואבן עזרא היא שפרק כד אינו זז ממקומו. רמב"ן ככלל ממעט מאד בשימוש בכלל "אין מוקדם ומאוחר בתורה".

⁵ כאן מתייחס רמב"ן לאמירה "נעשה" שבה בלבד יש כבר קבלה בשמחה ואמירה של העם למשה "מאמינים אנחנו בדבריך". רמב"ן גם קושר אמירה זו לאמירה "ושמענו ועשינו" שבספר דברים, אולי ברמז שהייתה כאן שמיעה. אבל שמיעה של הדברים שהיו "סיפור" ובע"פ. האמירה "נעשה ונשמע" תבוא רק אחרי כתיבת הדברים, אחרי שה"סיפור" הופך לספר. דווקא אחרי התחלת התורה שבכתב.

⁶ רק אחרי כתיבת "כל מה שנצטווה, חוקים ומשפטים ותורות" בספר, אחרי ההשכמה ליום חדש, בבוקר למחרת "היום ההוא" והטקס הגדול והנורא, רק אחרי כריתת ה"ברית על הכל" עם המזבח וזריקת הדם, ורק אחרי "ולקח הספר שכתב מאמש וקראו באזניהם, וקבלו עליהם לבוא בברית"; רק אחרי כל אלה, מגיעה האמירה: "נעשה ונשמע" - נעשה את מה שכבר שמענו מפי ה' ומפיך עד כאן ומה שכתוב בספר ונשמע לדברים הנוספים שיש לך מן הסתם עוד להוסיף וללמוד ולהרחיב ולהחכים. אנו שומעים כאן אמירה

מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק כב – מעשים מול חכמה

הוא היה אומר: כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת, שנאמר: נעשה ונשמע.⁷

מחלקי המים

---

⁷ מעניינת על יחס התורה שבע"פ – הסיפור אל התורה שבכתב – הספר. ומכאן גם שהפיכת סדר הדברים בספר דברים "ושמענו ועשינו" במקום "נעשה ונשמע" אינה כה מהפכנית! יש שמיעה לפני עשייה על דברים שנאמרים בע"פ ("סיפור"), ויש עשייה לפני שמיעה על דברים שכתובים "בספר", אבל יש עליהם תורה שבע"פ. את קישור מאמר חכמים זה לדברים שלעיל, נשאיר לשואבי המים להתגדר בו.